

Hrvaška književnost.

O Maruliću. O 400-godišnjici Marulićeve „Judite“ napisao Milivoj Šrepel. (Preštampano iz 146. knjige „Rada“ jugoslavenske akademije). 8ⁿ. str. 69. — Še danes se spominjam, kako mi je bilo nekdanj v gimnaziji zoprno ime Marulićevo. Temu so bile krive nekatere manj znane besede, stare slovniške oblike, katere bi bil moral pretolmačiti, največ pa moja lahkomišljena, vihrava narava, katera je v onih letih pač vse kaj družega želela, kakor pa premišljati starikave, resne verze očeta hrvaškega pesništva. Tako se je pripetilo, da sem Marulića prav za prav še le lansko leto temeljito spoznal; in še le tedaj, ko sem začel mirno prebirati njegova dela, je stopil pred mene v vsej svoji veličini. Vem, da se je tako godilo še marsikomu. Še le ob slavnosti štiristoletnice hrvaške književnosti smo spoznali Marulića, in padle so nam luskine z očes, da smo izprevideli, kaj da imamo v Maruliću.

Lanska slavnost je sploh mnogo koristila. Mnogi narodi, kateri so Hrvate poznali komaj po imenu, so zvedeli naenkrat, da so imeli že pred 400 leti svojo umetno knjigo. A tudi doma, kjer se je toliko pisalo, govorilo, predavalo in slavilo, je ta slavnost netila narodni ponos in budila ljubezen do domače knjige in do narodnega jezika. Posebno o Maruliću se je toliko pisalo, da se je moral zanimati zanj tudi oni, kateri ni doslej nič vedel o njem.

Pisalo se je novinarsko, leposlovno in znanstveno. Kot najbolj temeljito in strokovno pisano razpravo moram omeniti ono, katero je napisal naš dobri znanec dr. Milivoj Šrepel. Skrbno in dolgo se je pripravljaj za to študijo.

Dasi je sedaj dokazano, da je bilo že pred Marulićem hrvaških umetnih pesmi, vendar se on po pravici imenuje oče hrvaškega umetnega pesništva, ker je bila njegova „Judita“ prvo večje hrvaško pesniško delo. Šrepel pravi o Maruliću, da je bil s svojim mnogostranskim delovanjem „l'uomo universale“, kakršnega si je mislila renaissanca, vendar ne preveva vsega delovanja duh posvetne renaissanc, ampak njegovi vzori so zrasli iz latinske religiozno-cerkvene književnosti druge polovice srednjega veka. Vzor svojim latinskim religioznim spisom je našel Marulić v knjigi Tomaža Kempčana „De imitatione Christi“, katero je tudi preložil v hrvaški jezik. Njegovi spisi so se hitro razširili in dosegli sijajen uspeh. Ker je bil resnično pobožen, je pisal posebno rad verske stvari. V svojem „Evangelistariju“ je podal popularno krščansko etiko, v knjigi: „De institutione bene vivendi“ zgodovino svetnikov s primeri njihovih čednosti, v „Parabolah“, slike iz

ljudskega življenja kot potrdilo krščanskih načel, a nazadnje v spisu „De humilitate et gloria Christi“ Jezusovo življenje. Poizkusil se je tudi v dialogični obliki, katera je bila tedaj v navadi. V dialogu „De laudibus Herculis“ dokazuje, da je oni največji junak, kateri zmaga samega sebe. Med zgodovinskimi spisi moramo omeniti „Regum Dalmatiae et Croatiae gesta“ ter „Inscriptiones“.

Glede hrvaških pesniških del („Judita“, „Susana“, „Stumačenje Kata“) pravi Šrepel, da izpopolnjujejo latinsko Marulićevo delovanje v pesmi in v prozi. „Sve ih obviija njegova glavna želja, da na popularni način širi zdrav krščanski moral.“ „Judita“ in „Susana“ se oslanjata na sveto pismo, a morda je bila pesniku znana tudi „Aurora“ Petra Rige. Obe pesmi se odlikujeta po raznih pesniških krasotah in posebnostih, zato pa nista samo zaradi starine, ampak tudi zaradi pesniške cene vredni visokega spoštovanja.

To sem omenil samo toliko, da opozorim čitatelje na lepo razpravo dr. Milivoja Šrepela, kateri nam je pokazal Marka Marulića v pravi luči in svoje stališče tudi utemeljil z dokazi. To je tem bolj hvalevredno, ker bi nekateri radi slikali Marulića, kako lomi „težke okove srednjeveških verig“, v katere je bil baje pred humanizmom vklenjen človeški duh.

Janko Barle.

Rječnik hrvatskoga jezika. Skupili i obradili Dr. F. Iveković i Dr. Ivan Broz. Leksikonska oblika. Str. 952 + 884. — Dolžnost mi je, da vsaj opozorim Slovence na prekrasno jezikoslovno delo, katero so dobili Hrvatje v preteklem letu. To je „Rječnik hrvatskoga jezika“, katerega vam morda strokovnjak bolj natanko pregleda in podrobno oceni. Znani, neumorno marljivi hrv. jezikoslovec pok. profesor dr. Iv. Broz je zbiral mnogo let gradivo za ta besednjak iz spisov Vuka Karadžića in Jurija Daničića, a preden je mogel začeti z obdelovanjem tega gradiva, ga je pobrala smrt o božičnih praznikih l. 1893. v dvainštiridesetem letu njegovega življenja. Njegov ujec, bivši vseučiliški profesor, sedanji zagrebški kanonik, doktor Frančišek Iveković, znan jezikosloven veljak, ni vedel, kaj bi ukrenil z zbranim gradivom, ki je obsegalo 103.161 listkov. Pomiloval je trud svojega nečaka, a da bi se on sam v svojem šestdesetem letu spravil na to ogromno delo, se ni upal. Naposled je vendar ljubezen za dobro stvar premagala boječnost, in posvetil se je delu z žilavostjo in vztrajnostjo, kakršne bi zastoj iskal pri mladeniču ali možu. Odklonil je vsa druga opravila, zakopal se v svoje besede in delal takorekoč noč in dan.

V sedmih letih je dodelal besednjak, s katerim se sme vkljub raznim nedostatom ponašati on sam, duhovski stan, kateremu pripada, in celi hrvaški narod, kateremu je podal pripraven in temeljito sestavljen besednjak. Kot temelj je služil dr. Ivekoviću Karadžičev „Srpski Rječnik“. Porabil je pa tudi vsa druga Vukova in Daničićeva dela, Matičine „Hrvatske narodne pjesme“, nekaj del Gj. Miličevića, Petrovića, Njegoša, Bogdanovićevo zbirko, Stullievo „Rječosložje“ in „Akademički Rječnik“, kolikor ga je izšlo. „Akademički Rječnik“ bo strogo znanstveno in za navadno uporabo manj pripravno delo in bo morda izhajal še trideset let. Zato je dr. Iveković prav dobro zadel, da ni pustil Hrvatov tako dolgo čakati ter izdal takoj svoj „Rječnik“. Zbiral je jako vestno in se skoraj preveč strastno držal svojega načrta, tako, da so marsikatero besede izpuščene, katere prav lahko prestanejo tudi jako ostro sodbo; no, to se bode pri drugem izdanju vse lahko popravilo, ker se razni nedostaki še le tedaj dobro vidijo, ko je delo dovršeno. Stvarna kritika bo še marsikaj zabeležila, kar bo v korist besednjaku. Za sedaj lahko rečemo le toliko, da je „Rječnik“ najznamenitejši pojav zadnjih let na hrvaškem književnem polju. „Jugoslovanska akademija“ je izvestno storila le svojo dolžnost, ko je v zadnji seji imenovala dr. Ivekovića za svojega častnega člana.

Janko Barlé.

Češka književnost.

Moje vzpomínky. Vypravuje Fr. A. d. Šubert. V Praze. Tiskem a nakladem české grafičké společnosti „Unie“ v Praze. I. — Prvi ravnatelj krasnega praškega narodnega gledališča, Fran Ad. Šubert, je izdal prvi del svojih spominov. „Vabim, vabim vas! Rad bi vam stisnil roko, vi moji spomini, ko bi bila telesna kot moja. Toda ni. Toda šepetati morem z vami, ko ste me za leta zopet posetili.“ Tako v uvodu Šubert. Nato nas brez ovinkov in tudi brez časovnega reda vodi v vas k najslavnejšim umetnikom in umetnicam na pozornici sedanje dobe. Kratko in markantno, v prelepem in zanimivem slogu črta konture tistih vtiskov, katere so nanj napravili sestanki s temi velikimi duhovi. Sedaj šepeta za kulisami o Coquelinu in posluša njegove nazore o dramski umetnosti, nato zopet išče v solnčni Italiji Verdija, prisostvuje njegovi premièri v gledališču „Della scala“, a kmalu smo z njim na Ruskem v carskem mestu pri slovesnem banketu, kjer nagovarja in pridobiva vse slovite osebe za praško gledališče, dokler

mu umetnica Marija Ivanovna Gorlenko - Dolina ne izreče: Na svidenje v Pragi! Ne da bi silil v ospredje sam, spoznamo dobro, koliko se je Šubert trudil, da je dal domačemu gledališču svetovno ime in ugled, dal in pridobil ga s tem, da so gostovali v Čehih prvi svetovni umetniki, da so prepuščali temu gledališču svoja dela za proizvodnjo prvi glasbeniki. — Knjiga nima pomena le za Čehe, ima zanimivo vrednost za vsakoga, ki se bavi in zanima za dramsko umetnost. Prav po tej knjigi se dvigne zastor za marsikaj, kar ostane iz življenja umetnikov često neznano, a je vendar odločilnega pomena za nje same in za razvoj umetnosti. — Zunanost knjige je salonsko-elegantna, reprodukcija slik mojstrska, da je res knjiga čast avtorju, čast tiskarni in češkemu narodu.

F. S. F.

Marljiva knjigarna „Cyrillo-Methodějská“ v Pragi je začela v svoji zalogi izdajati „Josefa Ehrenbergerja sebrané spisy zábavné“. — Dasi se je v zadnjih 30 letih češko slovstvo ogromno razvilo, vendar še zelo primanjkuje dobrih, ljudstvu primernih zabavnih knjig. Moderno češko slovstvo je nekako preveč aristokratsko, noče ustrezati zahtevam prostega ljudstva. In zato je v veliki množici čeških pisateljev samo malo takih, katerih proizvodi so se ljudstvu omilili. Edino le Ehrenberger, Pravda, Kosmák in Třebizský so postali ljubljenci čitajočega preprostega ljudstva. Moderni pisatelji navzlic vsi svoji pisateljski spretnosti niso mogli teh že rajnih pisateljev pripraviti ob njih priljubljenost pri češkem ljudstvu. Proizvodov modernih čeških književnikov skoro nihče ne kupuje, a spisi omenjenih starejših pisateljev se morajo zopet in zopet tiskati v novih izdajah. — Zbrani spisi Ehrenbergerjevi so prvokrat izšli l. 1874. O njem je pisal sam Třebizský: „Ehrenberger je bil kot duhovnik v zvezi z ljudstvom vsak dan. Z bistrim očesom je gledal na dno dobrim in čistim dušam, poslušal je njih tožbe in bil priča tudi njih srečnih dni. Zató se nahaja v njegovih spisih ona goreča, iskrena ljubezen do naroda, iz katerega je izšel, do domovine, v kateri je deloval, in do jezika, v katerem je znal širiti tako zlate besede. Z isto ljubeznijo je navdihnjena vsaka njegova knjiga, vsaka njegova sličica, in zato ni čudno, da bravec takorekoč zraste s pisateljem. („Osvěta“, I. 1882.) Ravno tako sodi o Ehrenbergerjevih spisih znanstvena češka enciklopedija „Ottův naučný slovník.“ — „Cyrillo-Methodějsko“ založništvo je storilo prav rodoljubno delo, da je iznova začelo izdajati Ehrenbergerjeve spise. Vsakih štirinajst dni izide po en snopič na lepem popirju z